

Γεράσιμος Θεοδόσης

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

—••••—
ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1	Εμπόριο	9
1.1	Προσδιορισμός του εμπορίου	9
1.2	Προσδιορισμός της εμπορικότητας	11
1.3	Έμπορος	16
1.3.1	Απόκτηση της εμπορικής ιδιότητας	16
	Φυσικό ή νομικό πρόσωπο	16
	Τέλεση πρωτότυπων εμπορικών πράξεων	17
	Κατά σύνηθες επάγγελμα	18
1.3.2	Εγγραφή εμπόρου στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο	20
1.3.3	Εμπορική κατοικία	20
1.3.4	Εμπορικά βιβλία	21
1.3.5	Εμπορικές αξιώσεις	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	Εμπορική και βιομηχανική ιδιοκτησία	25
2.1	Προσδιορισμός της εμπορικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας	25
2.2	Δικαιώματα επί της εμπορικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας	26
2.2.1	Εμπορική επωνυμία	27
2.2.2	Διακριτικός τίτλος	28
2.2.3	Σήμα	29
	Διακριτική δύναμη	29
	Κίνδυνος σύγχυσης	30
	Διοικητική Επιτροπή Σημάτων	31
	Δικαιούχος σήματος	31
2.2.4	Ευρεσιτεχνία	33
	Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας	34
	Εφεύρεση	34
	Εφευρέτης	36
	Διάρκεια προστασίας	37
	Πιστοποιητικά υποδείγματος χρησιμότητας	38

2.3	Εμπορικός ανταγωνισμός	39
2.3.1	Αθέμιτος ανταγωνισμός	39
	Γενική ρήτρα απαγόρευσης αθέμιτου ανταγωνισμού	40
	Αντίθεση στα χρηστά ήθη	41
	Απαγόρευση ψευδών εμπορικών διαφημίσεων	42
2.3.2	Συγκριτική διαφήμιση	42
2.3.3	Ελεύθερος ανταγωνισμός	45
	Προστασία από συμπράξεις επιχειρήσεων	45
	Προστασία από δεσπόζουσα θέση στην αγορά	46
	Προστασία από συγκεντρώσεις επιχειρήσεων	47
	Επιτροπή Ανταγωνισμού	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Εμπορικά αξιόγραφα		51
3.1	Προσδιορισμός των εμπορικών αξιογράφων	51
3.2	Συναλλαγματικές	51
3.2.1	Στοιχεία συναλλαγματικής	52
	Απλή και καθαρή εντολή περί πληρωμής ορισμένου ποσού.	53
	Ακυρότητα	54
3.2.2	Μεταβίβαση συναλλαγματικής	56
	Οπισθογράφηση	56
	Ενστάσεις	59
	Εξ αναγωγής ευθύνη	60
3.2.3	Τριτεγγύηση συναλλαγματικής	60
3.2.4	Διαμαρτυρικό συναλλαγματικής	62
	Συμβολαιογραφικό έγγραφο	62
	Διαμαρτυρικό μη αποδοχής	63
	Διαμαρτυρικό μη πληρωμής	63
	Παράλειψη σύνταξης διαμαρτυρικού	63
3.2.5	Πληρωμή συναλλαγματικής	64
3.3	Γραμμάτια εις διαταγήν	66
3.4	Επιταγές	68
3.4.1	Στοιχεία επιταγής	68
3.4.2	Εγκυρότητα επιταγής	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	Εμπορικές εταιρείες	73
4.1	Προσδιορισμός των εμπορικών εταιρειών	73
4.2	Προσωπικές εμπορικές εταιρείες	75
4.2.1	Ομόρρυθμες Εταιρείες	75
	Καταστατικό Εταιρείας	76
	Προσωποπαγής εταιρικός δεσμός	77
	Διαχείριση εταιρείας	79
	Απεριόριστη και εις ολόκληρον ευθύνη εταίρων	79
	Έξοδος εταίρων	80
	Λύση εταιρείας	81
	Πτώχευση εταιρείας	82
	Εκκαθάριση εταιρείας	82
	Μετατροπή εταιρείας	83
4.2.2	Ετερόρρυθμες Εταιρείες	83
4.2.3	Ετερόρρυθμες Κατά Μετοχές Εταιρείες	86
4.3	Κεφαλαιουχικές εμπορικές εταιρείες	87
4.3.1	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις	88
4.3.2	Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες	95
	Κεφάλαιο	96
	Καταστατικό	97
	Επωνυμία	98
	Έδρα	99
	Διάρκεια	99
	Ακύρωση	99
	Εταιρικά μερίδια	100
	Όργανα	102
	Συνέλευση των Εταίρων	102
	Διαχειριστές	105
	Εταίροι	108
	Μετατροπή	110
	Λύση	111
4.3.3	Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης	111
	Εταιρικό κεφάλαιο	112
	Εταιρικά μερίδια	113
	Καταστατικό	116
	Επωνυμία	117

Διάρκεια	118
Ακυρότητα	118
Διαχείριση	119
Συνέλευση των Εταίρων	120
Λύση	124
4.3.4 Ανώνυμες Εταιρείες	125
Μετοχικό κεφάλαιο	126
Εταιρική περιουσία	128
Μετοχές	129
Μέτοχοι	133
Ιδρυτικοί τίτλοι	134
Ομολογιακά δάνεια	134
Σκοπός	135
Επωνυμία	135
Έδρα	136
Διάρκεια	136
Καταστατικό	137
Όργανα	139
Γενική Συνέλευση	139
Διοικητικό Συμβούλιο	145
Ελεγκτές	150
Εταιρική χρήση	150
Λύση	151
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Εμπορική πτώχευση	153
5.1 Προσδιορισμός της εμπορικής πτώχευσης	153
5.1.1 Πτωχευτικό δικαστήριο	154
5.1.2 Πτωχευτική ικανότητα	154
5.1.3 Παύση πληρωμών	155
5.2 Κήρυξη σε εμπορική πτώχευση	155
5.2.1 Δικαστική απόφαση κήρυξης σε πτώχευση	156
5.2.2 Συνέπειες κήρυξης σε πτώχευση	157
5.2.3 Πτωχευτική περιουσία	157
5.3 Σχέδιο αναδιοργάνωσης της επιχείρησης	158
5.4 Περάτωση πτώχευσης	159
5.5 Προπτωχευτική διαδικασίας εξυγίανσης	159

Εμπόριο

1.1 Προσδιορισμός του εμπορίου

Από αρχαιοτάτων χρόνων, οι βιοτικές ανάγκες των ανθρώπων καλύπτονταν από την προσωπική τους εργασία και από τα αγαθά που παρήγαγαν· ομοίως από το (ανταλλακτικό) εμπόριο που διενεργούσαν. Ιδίως με το εμπόριο τα αγαθά που παράγονταν κυκλοφορούσαν, ικανοποιώντας τις ανάγκες των ανθρώπων που δεν συμμετείχαν στην παραγωγή τους. Ακόμη και όταν το εμπόριο ασκούνταν συμπτωματικά και ανοργάνωτα, αποτελώντας έναν απλό καταμερισμό της ανθρώπινης εργασίας, ουσιαστικά συνέδεε την παραγωγή με την κατανάλωση· ως εκ τούτου, η διαμεσολάβηση χαρακτήριζε ανέκαθεν την εμπορική δραστηριότητα. Χωρίς αυτή, όταν δηλαδή μεταξύ παραγωγού (ή δημιουργού) ενός αγαθού και καταναλωτή δεν δραστηριοποιούνται τρίτα πρόσωπα (εργάτες, βοηθοί, μεταφορείς κτλ), δεν υφίσταται καταρχάς εμπόριο. Συνεπώς, ο παραγωγός που πουλά ο ίδιος τα γεωργικά προϊόντα στον τόπο παραγωγής τους δεν διενεργεί εμπόριο.

Από τους αρχαίους Φοίνικες μέχρι τους έμπορους της Βενετίας, τα αγαθά μεταφέρονταν –κυρίως διά θαλάσσης– από τον τόπο παραγωγής τους σε έναν άλλο τόπο, με σκοπό την πώλησή τους και την επίτευξη (άμεσου ή έμμεσου) κέρδους. Ανέκαθεν στις εμπορικές δραστηριότητες ζητείτο αντάλλαγμα, το οποίο εξ ορισμού δεν υφίστατο στις (υπόλοιπες) αστικές συναλλαγές. Ό,τι μπορούσε να μεταβιβαστεί και να μετακινηθεί χωρίς να αλλοιωθεί μπορούσε –έναντι ανταλλάγματος– να χρησιμοποιηθεί (να καταναλωθεί) και αλλού, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι αυτού του είδους η δραστηριότητα θα μπορούσε να αποφέρει κέρδος στον διαμεσολαβητή.

Βεβαίως, στις μέρες μας καταγράφονται σημαίνουσες εξαιρέσεις, που όπως πάντα επιβεβαιώνουν τον κανόνα: Καταρχάς, βάσει της εμπορικής νομοθεσίας, η εμπορική δραστηριότητα δεν αφορά τα ακίνητα, όπως επίσης δεν αφορά τη γεωργία (και την εξόρυξη και συλλογή πρώτων υλών). Εντούτοις, όταν, για παράδειγμα, συντελείται κάποια χειρονακτική εργασία στα ακίνητα ή όταν στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων εμφοιλοχωρεί η εργασία τρίτων (εργατών, βοηθών ή μεταφορέων κτλ.), σύμφωνα με την ελληνική νομολογία συντρέχει το στοιχείο της διαμεσολάβησης και κατά αυτό τον τρόπο προσδιορίζονται ως εμπορικές οι πράξεις που σχετίζονται με τα ακίνητα ή τα γεωργικά προϊόντα. Παλαιότερα, ιδίως τα διατροφικά προϊόντα δύσκολα μπορούσαν να καταναλωθούν πέραν του τόπου παραγωγής τους, ενώ μόλις τον περασμένο αιώνα δημιουργήθηκε η ανάγκη κατασκευής πολυκατοικιών στα μεγάλα αστικά κέντρα, που δεν χρησίμευαν για ιδιοκατοίκηση, αλλά αποσκοπούσαν στη μεταπώληση και στο κέρδος, ωθώντας έτσι τα ελληνικά δικαστήρια να αναγνωρίσουν τον εμπορικό χαρακτήρα αυτών των γεωργικών και κατασκευαστικών δραστηριοτήτων. Συνήθως, αυτές οι (αστικές) πράξεις (μετ)ονομάζονται παράγωγα εμπορικές πράξεις, σε αντιδιαστολή με τις πρωτότυπα εμπορικές πράξεις που καθορίζει η εμπορική νομοθεσία.

Καταρχάς, (και) ο εμπορευόμενος εργάζεται, η αμοιβή του όμως, στην οποία αποσκοπεί, ούτε σταθερή ούτε βέβαιη είναι εκ των προτέρων. Ως εκ τούτου, ο έμπορος διαφοροποιείται από τον εργαζόμενο, καθώς ως εμπορευόμενος αναλαμβάνει τον κίνδυνο (το λεγόμενο επιχειρηματικό ρίσκο) με τη διαμεσολάβηση που επιχειρεί, τελικά όχι μόνο να μην αυξήσει την περιουσία του, όπως αρχικά επιθυμούσε, αλλά και να τη μειώσει, δηλαδή να υποστεί ζημία. Γι' αυτό τον λόγο δεν στοιχειοθετεί εμπορική πράξη η πώληση ενός αγαθού που αποκτήθηκε από χαριστική αιτία –από δωρεά και όχι από μια (επαχθή) αγορά. Σε αυτή την περίπτωση, το κέρδος είναι σίγουρο σε όποια τιμή και να πωληθεί το δωρηθέν αγαθό. Αντίθετα, αν δαπανηθούν χρήματα (ή άλλα αγαθά) για τη μεταποίηση, την επεξεργασία ή τη μεταφορά του δωρηθέντος αγαθού, η μεταγενέστερη πώλησή του μπορεί να χαρακτηριστεί εμπορική πράξη, διότι σε αυτή την περίπτωση ελλοχεύει πλέον ο κίνδυνος ζημίας.

Συνήθως, το εμπόριο προϋποθέτει την επεξεργασία και τη μεταποίηση των εμπορευόμενων αγαθών· ο εμπορευόμενος αγοράζει τα αγαθά που σκοπεύει να μεταπωλήσει και συχνά αναγκάζεται να τα μετασχηματίσει –από πρώτη (ακατέργαστη) ύλη– σε έτοιμα προς κατανάλωση αγαθά με δικά του χρήματα ή αγαθά, χωρίς να είναι ποτέ σίγουρος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου κέρδους. Έτσι για τον εμπορευόμενο υφίσταται είτε ο κίνδυνος απώ-

λειας του εμπορεύματος –παραδείγματος χάριν, κατά τη μεταφορά ή λόγω παρέλευσης του προδιαγεγραμμένου χρόνου κατανάλωσης–, είτε ο κίνδυνος απώλειας εισοδήματος, όταν τελικά δεν θα βρει αγοραστή ή όταν αναγκαστεί να μεταπωλήσει το εμπόρευσμά του σε τιμή κάτω του κόστους.

1.2 Προσδιορισμός της εμπορικότητας

Κατά πόσο μια ανθρώπινη πράξη είναι εμπορική, δηλαδή κατά πόσο υπάγεται στην κοινωνική ύλη του εμπορίου που το δίκαιο καλείται να ρυθμίσει, στην Ελλάδα καθορίζεται αντικειμενικά από την ισχύουσα νομοθεσία κατά το γαλλικό πρότυπο¹.

Επί βασιλέως Όθωνα, με το Βασιλικό Διάταγμα της 19ης Απριλίου 1835, τέθηκαν σε ισχύ, επίσημα μεταφρασμένα στην ελληνική γλώσσα, τα τρία πρώτα βιβλία του Γαλλικού Εμπορικού Κώδικα για το χερσαίο εμπόριο, το θαλάσσιο εμπόριο και τη διαδικασία πτώχευσης. Στις 2 Μαΐου 1835 εκδόθηκε το Βασιλικό Διάταγμα 2/14.5.1835 «περί αρμοδιότητας εμποροδικείων», καθορίζοντας κατά το αντικειμενικό σύστημα τις εμπορικές πράξεις και την εμπορικότητα, αποτελώντας συγχρόνως τον κορμό του ελληνικού εμπορικού δικαίου, που στην πορεία των χρόνων φυσικά συμπληρώθηκε από νεότερους νόμους για τις εμπορικές εταιρείες, τον ανταγωνισμό, τα αξιόγραφα, τη βιομηχανική ιδιοκτησία κτλ.

Κατά το άρθρο 2 (χερσαίο εμπόριο) του Βασιλικού Διατάγματος 2/14.5.1835: «Ο νόμος θεωρεί πράξεις εμπορικές: τας αγοράς προϊόντων γης ή τέχνης, τας οποίας ήθελε κάμει τις, είτε διά να μεταπωλήση ταύτα ακατέργαστα, ως τα ηγόρασεν, ή κατειργασμένα και μεταποιημένα εις χειροτεχνήματα, είτε επί σκοπώ να μισθώση απλώς την χρήσιν αυτών· πάσαν επιχείρησιν χειροτεχνιών, παραγγελίας ή μετακομίσεως διά γης ή δι' ύδατος· πάσαν επιχείρησιν προμηθείας, πρακτορείας, πλειστηριάσεως και δημοσίων θεαμάτων· όλας τας κολλυβιστικές, τραπεζιτικές και μεσιτικές εργασίας· όλας τας εργασίας των δημοσίων Τραπεζών· όλας τας μεταξύ εμπόρων και τραπεζιτών υποχρεώσεις· τας συναλλαγματικές και τας από τόπου εις τόπον αποστολάς χρημάτων, οποιοιδήποτε και αν είναι οι συναλλαττόμενοι».

¹ Επί Μεγάλου Ναπολέοντα, την 1η Ιανουαρίου 1808, τέθηκε σε ισχύ στην Γαλλία ο Γαλλικός Εμπορικός Κώδικας, καταργώντας με τα τέσσερα βιβλία του τα προνόμια των εμπόρων και των συντεχνιών που μέχρι τότε ίσχυαν βάσει προγενέστερων νομοθετημάτων, προσδιορίζοντας πλέον το Εμπορικό Δίκαιο ως δίκαιο των εμπορικών πράξεων και συναλλαγών.

Και κατά το άρθρο 3 (θαλάσσιο εμπόριο) του Βασιλικού Διατάγματος 2/14.5.1835: «Ο νόμος θεωρεί επίσης πράξεις εμπορικής: πάσαν επιχείρησιν κατασκευής και πάσαν αγοράν, πώλησιν ή μεταπώλησιν πλοίων, προς την εντός ή εκτός του Κράτους ναυτιλίαν χρησίμων· όλας τας θαλασσίας αποστολάς· πάσαν αγοράν ή πώλησιν αρμένων, εξαρτίων και ζωοτροφιών· πάσαν ναύλωσιν· παν ναυτικόν δάνειον, όλα τα περί ασφαλειών συναλλάγματα και όσα άλλα αφορώσι την ναυτικήν εμπορίαν· όλας τας περί μισθώσεως του πληρώματος συμφωνίας και συμβάσεις· όλας τας προς υπηρεσίαν εμπορικών πλοίων μισθώσεις ναυτικών». Επισημαίνεται ότι, όπου στην ελληνική εμπορική νομοθεσία του 1835 γίνεται αναφορά σε «προϊόντα γης», δεν εννοούνται τα γεωργικά προϊόντα, τα οποία, όπως είδαμε παραπάνω (για ευνόητους λόγους), έως πρόσφατα εξαιρούνταν της εμπορικότητας, αλλά τα κινητά πράγματα εν γένει· επίσης, ο όρος «επιχειρήσεις» στο Βασιλικό Διάταγμα 2/14.5.1835 δεν χρησιμοποιείται με τη σύγχρονη έννοιά του, όπως θα δούμε παρακάτω, αλλά αναφέρεται σε κάθε πράξη που έχει εμπορικό χαρακτήρα.

Σε γενικές γραμμές, ο νόμος ορίζει ότι μια (οικονομική) δραστηριότητα που εμπεριέχει το στοιχείο της διαμεσολάβησης, της επιδίωξης κέρδους και της ανάληψης κινδύνου είναι εμπορική. Τα ελληνικά δικαστήρια μπορούν να χαρακτηρίσουν μια πράξη κατ' αναλογία εμπορική, όπως έχουν αποφανθεί για τη «χερσαία ασφάλιση», η οποία δεν αναφέρεται στο άρθρο 2 του Βασιλικού Διατάγματος 2/14.5.1835, αλλά κρίνεται δικαστικά ως εμπορική πράξη κατ' αναλογία της θαλάσσιας ασφάλισης, δυνάμει του άρθρου 3 του Βασιλικού Διατάγματος 2/14.5.1835. Εξίσου κατ' αναλογία των πράξεων του θαλάσσιου εμπορίου θεωρούνται εμπορικές οι πράξεις του αεροπορικού εμπορίου.

Εκτός από τα κάθε είδους κινητά πράγματα, αντικείμενο εμπορίου μπορούν να είναι διάφοροι τίτλοι και αξιόγραφα, (ως επί το πλείστον) τα λεγόμενα άυλα αγαθά (σήμα, πνευματική ιδιοκτησία, επωνυμία, πληροφορία, προσδοκία κτλ.) και οι φυσικές δυνάμεις (αέρας, θερμότητα, ηλεκτρισμός κτλ.), όταν αυτές περιορίζονται και εξουσιάζονται. Να σημειωθεί ότι, βάσει της ελληνικής εμπορικής νομοθεσίας, καταρχήν το αντικείμενο (και όχι το υποκείμενο) της πράξης προσδιορίζει τον εμπορικό της χαρακτήρα. Αν μια πράξη δεν είναι δυνάμει του νόμου εμπορική, το υποκείμενό της μπορεί να της προσδώσει εμπορικό χαρακτήρα όταν είναι έμπορος, καθώς η πράξη διενεργείται για να ικανοποιηθούν αποκλειστικά ανάγκες της εμπορίας. Για παράδειγμα, η πρόσληψη υπαλλήλου για να εργαστεί στο κατάστημα ενός εμπόρου είναι εμπορική πράξη, σε αντίθεση με την πρόσληψη οικιακής βοηθού για το σπίτι

του. Συνεπώς, όποια πράξη εμπόρου συνδέεται άμεσα και στενά με τη διενέργεια μιας εμπορικής πράξης (κατά το αντικειμενικό σύστημα), μπορεί και αυτή να χρισθεί εμπορική βάσει υποκειμενικών κριτηρίων, εφόσον διενεργείται από υποκείμενα δικαίου που έχουν την εμπορική ιδιότητα και δεν αφορά σε αμιγώς αστικές πράξεις φυσικών προσώπων (υιοθεσία, διαθήκη, γονική παροχή κτλ.) ή σε δημοσιονομικές σχέσεις (φορολογία, κοινωνική ασφάλιση κτλ.).

Ως εκ τούτου, προκύπτει μαχητό τεκμήριο εμπορικότητας, που καταρρίπτεται (κατόπιν ανταποδείξεως) είτε από τις περιστάσεις είτε από δηλώσεις του εμπορεύμενου ότι δεν ασκεί τη συγκεκριμένη πράξη με πρόθεση εμπορίας. Αμάχητο αντιθέτως θεωρείται το τεκμήριο εμπορικότητας όταν η σχετική πράξη διενεργείται από νομικά κυρίως πρόσωπα (εμπορικές εταιρείες) που έχουν εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Εξίσου εμπορικές μπορούν να χρισθούν και οι πράξεις που, έχοντας στοιχεία εμπορικότητας, διενεργούνται από μια οργανωμένη επιχείρηση ως οικονομική ενότητα παραγωγικών μέσων (εργασία, κεφάλαιο κ.ο.κ.), μολοντί από άποψης δικαίου η επιχείρηση δεν θεωρείται υποκείμενο δικαίου. Ομοίως έχουν χαρακτηριστεί νομολογιακά ως εμπορικές πράξεις τόσο γεωργικές και εξορυκτικές δραστηριότητες (π.χ. σε μεγάλη γεωργική μονάδα, σε αλυκές) όσο και η εργολαβία και η εμπορία ακινήτων ή άλλα ελευθέρια επαγγέλματα όταν ασκούνται από (οργανωμένες οικονομικά) επιχειρήσεις (εταιρείες). Επομένως, κατά το αντικειμενικό σύστημα, η ιδιωτική πρωτοβουλία και η προβλεπόμενη στον Αστικό Κώδικα ελευθερία των συμβάσεων² αποκλείονται από τον προσδιορισμό της εμπορικότητας. Για παράδειγμα, οι πράξεις που σχετίζονται με τα αξιόγραφα της συναλλαγματικής, του γραμματίου εις διαταγήν και της επιταγής (έκδοση, οπισθογράφηση κ.ο.κ.) είναι δυνάμει του νόμου πρωτότυπα εμπορικές πράξεις, ανεξάρτητα αν η νόμιμη αιτία τους είναι αστική ή εμπορική πράξη.

Στην Ελλάδα άμεσα ο νόμος (και έμμεσα τα δικαστήρια³) αποφαίνονται αν μια βιοτική σχέση ανάγεται σε εμπορική έννομη σχέση, όπερ σημαίνει ότι μια βιοτική σχέση ρυθμίζεται από το δίκαιο, συγκεκριμένα από το Εμπορικό

² Σύμφωνα με το άρθρο 361 ΑΚ, που κατοχυρώνει και προστατεύει την ελευθερία των συμβάσεων, το άτομο συμβαλλόμενο με (άλλο ή με) άλλα άτομα δικαιοπρακτεί και διαμορφώνει ελεύθερα τις έννομες σχέσεις του και τις έννομες συνέπειές τους, εφόσον αυτές δεν καθορίζονται δεσμευτικά από τον νόμο ή από τα δικαστήρια.

³ Βάσει του άρθρου 107 ΚΠολΔ, τα ελληνικά δικαστήρια, καταρτίζοντας τον δικανικό συλλογισμό τους, ερευνούν αυτεπαγγέλτως τον εμπορικό χαρακτήρα μιας πράξης, τον οποίο κρίνουν χωρίς να περιμένουν να τον επικαλεστούν οι διάδικοι.

Δίκαιο, και παράγει έννομα αποτελέσματα, δηλαδή δικαιώματα και υποχρεώσεις τα οποία προβλέπονται από τους κανόνες του Εμπορικού Δικαίου χάριν του εμπορίου. Δεδομένου ότι οι εμπορικές συναλλαγές διαφοροποιούνται από τις αστικές συναλλαγές, αναπόφευκτο είναι να διαφοροποιούνται και οι έννομες συνέπειες των σχετικών με αυτές δικαιοπραξιών κατά το ουσιαστικό, το δικονομικό ή το φορολογικό δίκαιο.

Καταρχάς, στις εμπορικές πράξεις εφαρμόζεται η εμπορική νομοθεσία, η οποία ορίζει συντομότερες παραγραφές. Ενώ στις αστικές πράξεις η συνήθης παραγραφή είναι εικοσαετής, για τις εμπορικές δικαιοπραξίες (και για τις σχετικές αξιώσεις) προβλέπονται πενταετείς παραγραφές⁴.

Επίσης, προβλέπονται ειδικές διαδικασίες για τη διεκδίκηση και την είσπραξη καθυστερημένων εμπορικών οφειλών: Στις εμπορικές συναλλαγές ο δανειστής δικαιούται να διεκδικήσει την καθυστερημένη οφειλή μαζί με τους τόκους υπερημερίας, χωρίς να έχει προηγηθεί η επιτασσόμενη από το άρθρο 335 ΑΚ και το άρθρο 340 ΑΚ όχληση, είτε μέσω κατάθεσης σχετικής αγωγής είτε μέσω της διαδικασίας έκδοσης διαταγής πληρωμής, σύμφωνα με το άρθρο 623 ΚΠολΔ. Ανεξαρτήτως του ύψους της οφειλής, οι ανωτέρω αγωγές και αιτήσεις δικάζονται κατ' εξαίρεση στη συντομότερη δικάσιμο και οι σχετικές αποφάσεις εκδίδονται εντός ενενήντα ημερών.

Στις εμπορικές πράξεις επιτρέπεται η εμμάρτυρη απόδειξη, ανεξαρτήτως του ποσού της επίδικης διαφοράς, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 393 ΚΠολΔ δεν επιτρέπεται ενώπιον ελληνικών δικαστηρίων η απόδειξη με μάρτυρες σε αστικές δικαιοπραξίες, συμβάσεις και συλλογικές πράξεις όταν η αξία του επίδικου αντικείμενου υπερβαίνει τα τριάντα χιλιάδες ευρώ· στις εμπορικές συναλλαγές, εφαρμόζεται το άρθρο 394 ΚΠολΔ, βάσει του οποίου επιτρέπεται η εμμάρτυρη απόδειξη ανεξαρτήτως ύψους του επίδικου ποσού. Επιπροσθέτως, παρέχεται η ευχέρεια κήρυξης προσωρινώς εκτελεστής της (επί εμπορικής διαφοράς) δικαστικής απόφασης⁵. Επίσης, οι εμπορικές πράξεις φορολογού-

⁴ Βλ. άρθρο 249 ΑΚ και άρθρο 250 ΑΚ.

⁵ Μεταξύ άλλων, και στις εμπορικές διαφορές, σύμφωνα με το άρθρο 908 ΚΠολΔ, το δικαστήριο μπορεί να κηρύξει προσωρινώς εκτελεστή την απόφασή του (ολικά ή εν μέρει) με την έκδοσή της, χωρίς να περιμένει να παρέλθει η προβλεπόμενη προθεσμία άσκησης των ενδίκων μέσων. Έτσι, η προθεσμία άσκησης έφεσης των τριάντα ημερών, σύμφωνα με το άρθρο 518 ΚΠολΔ, δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα εφόσον η (επί εμπορικής διαφοράς) δικαστική απόφαση κηρυχθεί προσωρινώς εκτελεστή. Ειδικά όμως, όσον αφορά απαίτηση από συναλλαγματική, γραμμάτιο εις διαταγήν ή τραπεζική επιταγή, το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο, σύμφωνα με το άρθρο 910 ΚΠολΔ, να κηρύξει την απόφασή του προσωρινώς εκτελεστή.

νται συνήθως ελαφρύτερα· το τέλος χαρτοσήμου, όπου αυτό προβλέπεται στις εμπορικές συναλλαγές, είναι μικρότερο. Και το κυριότερο, οι εμπορικές πράξεις προσδίδουν σε όποιον τις ασκεί κατά σύνηθες επάγγελμα την εμπορική ιδιότητα.

Αναμφισβήτητα, οι συνέπειες της εμπορικότητας έχουν ισχύ μόνο για τους εμπλεκόμενους σε μια εμπορική συναλλαγή, υπό την προϋπόθεση ότι η δική τους δραστηριότητα εμπεριέχει (σωρευτικά) τα συστατικά στοιχεία του εμπορίου: τη διαμεσολάβηση, την επιδίωξη κέρδους και την ανάληψη κινδύνου. Έτσι δεν θεωρείται εμπορική πράξη (για τον πωλητή) η πώληση ακινήτου σε κατασκευαστική εταιρεία, μολονότι το συγκεκριμένο ακίνητο αγοράζεται με σκοπό την κερδοφόρα μεταπώλησή του και με σύγχρονη ανάληψη του επιχειρηματικού ρίσκου εκ μέρους της εταιρείας να μην επιτευχθεί το επιδιωκόμενο κέρδος και στο τέλος η εταιρεία να χάσει μέρος ή το σύνολο της επένδυσής της. Αντιθέτως, όσον αφορά την κατασκευαστική εταιρεία, ενεργοποιούνται πλήρως οι συνέπειες της εμπορικότητας· σε αυτή την περίπτωση έχουμε μια ετερομερώς εμπορική πράξη, δηλαδή μια εμπορική πράξη μόνο για το ένα συμβαλλόμενο μέρος.

Μέσω της εμπορικής νομοθεσίας το κράτος μεριμνά ώστε να διευκολυνθεί το εμπόριο και η συνυφασμένη με αυτό χρηματική ρευστότητα· εξίσου όμως επιδιώκει να προστατεύσει τον συναλλασσόμενο ιδιώτη (καταναλωτή), που συνήθως υπολείπεται σε εμπειρία και εξειδίκευση του εμπορευόμενου (εμπόρου), επιφέροντας όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διαφάνεια, συντομία και απλοποίηση στις εμπορικές συναλλαγές, επιδιώκοντας συγχρόνως την ταχεία διευθέτησή τους προς όφελος της ασφάλειας δικαίου, της αμεροληψίας και της ισοκυρίας. Ας ληφθεί υπόψη ότι ο (κατά το αντικειμενικό σύστημα) προσδιορισμός της εμπορικότητας ποσώς επηρεάζεται από τον τυχόν παράνομο ή αθέμιτο χαρακτήρα της σχετικής δικαιοπραξίας. Κατά αυτό τον τρόπο, μολονότι είναι άκυρη μια δικαιοπραξία που είναι αντίθετη στον νόμο σύμφωνα με το άρθρο 174 ΑΚ και το άρθρο 175 ΑΚ, ή μια δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη, σύμφωνα με το άρθρο 178 ΑΚ όταν αφορά εκτός εμπορικής συναλλαγής κινητά πράγματα (είδη κρατικού μονοπωλίου, όπλα, ναρκωτικές ουσίες κτλ.), χαρακτηρίζεται βάσει υποκειμενικών κριτηρίων (μέσω του εμπόρου) ως εμπορική, και έτσι στο πλαίσιο της δικαστικής εκδίκασής της επιτρέπεται, για παράδειγμα, η εμμέτρηση απόδειξη ανεξαρτήτως του ύψους του επίδικου ποσού.

1.3 Έμπορος

Κύρια συνέπεια της εμπορικότητας είναι ότι όποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο ασκεί κατά σύνηθες επάγγελμα πρωτότυπα εμπορικές πράξεις αποκτά (κατά το ουσιαστικό σύστημα) την εμπορική ιδιότητα και γίνεται έμπορος σύμφωνα με το άρθρο 1 του (Κώδικα) Εμπορικού Νόμου⁶: «Έμποροι είναι όσοι μετέρχονται πράξεις εμπορικές και κύριον επάγγελμα έχουν την εμπορίαν».

1.3.1 Απόκτηση της εμπορικής ιδιότητας

Η απόκτηση της εμπορικής ιδιότητας (κατά το ουσιαστικό σύστημα) προϋποθέτει (σωρευτικά) τρία στοιχεία:

Φυσικό ή νομικό πρόσωπο

Για να αποκτήσει ένα φυσικό πρόσωπο την εμπορική ιδιότητα, πρέπει να έχει συμπληρώσει, σύμφωνα με το άρθρο 127 ΑΚ και το άρθρο 241 ΑΚ, το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του και να έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα. Επομένως, δεν γίνεται έμπορος ο ανήλικος που βρίσκεται υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία ή όποιος ενήλικος τελεί σε δικαστική συμπαράσταση⁷. Αντιθέτως, ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας του, σύμφωνα με το άρθρο 134 ΑΚ, μπορεί να τελέσει έγκυρες εμπορικές πράξεις κληρονομώντας μια εμπορική επιχείρηση χωρίς να είναι έμπορος.

Έγκυρες εμπορικές πράξεις διενεργεί και όποιος γίνεται έμπορος μολονότι εκ του νόμου έχει επαγγελματικό ασυμβίβαστο: Οι δικηγόροι ή οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι σε θέση να ασκούν επαγγελματικά το εμπόριο ως έμποροι, μπορεί όμως να τιμωρηθούν πειθαρχικά σύμφωνα με τον κώδικα περί δικηγόρων ή τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα. Άκυρες, αντιθέτως, είναι οι σχετικές με το επάγγελμα του χρηματιστή εμπορικές πράξεις όταν διενεργούνται στο όνομα του ίδιου του χρηματιστή και όχι του πελάτη του. Ενίοτε, για λόγους

⁶ Βασιλικό Διάταγμα της 19ης Απριλίου/1ης Μαΐου 1835.

⁷ Άρθρο 1666 ΑΚ: «Σε δικαστική συμπαράσταση υποβάλλεται ο ενήλικος: 1. όταν λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή λόγω σωματικής αναπηρίας αδυνατεί εν όλω ή εν μέρει να φροντίζει μόνος για τις υποθέσεις του 2. όταν, λόγω ασωτίας, τοξικομανίας ή αλκοολισμού, εκθέτει στον κίνδυνο της στέρησης τον εαυτό του, το σύζυγό του, τους κατιόντες του ή τους ανιόντες του. Ο ανήλικος, που βρίσκεται υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία, μπορεί να υποβληθεί σε δικαστική συμπαράσταση, αν συντρέχουν οι όροι της, κατά το τελευταίο έτος της ανηλικότητας. Τα αποτελέσματα της υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση αρχίζουν, αφότου ο ανήλικος ενηλικιωθεί».

δημοσίου συμφέροντος, σε ορισμένες εκ του νόμου εμπορικές δραστηριότητες, ιδίως κατά το αντικειμενικό σύστημα, τίθενται επιπρόσθετες προϋποθέσεις-περιορισμοί ως προς την έγκυρη τέλεσή τους. Συνηθίζεται να προβλέπεται, εκ του νόμου, ορισμένος τύπος εμπορικών εταιρειών για τη διενέργεια τραπεζικών ή ασφαλιστικών εργασιών.

Κατά το ουσιαστικό σύστημα, για να αποκτήσει ένα φυσικό πρόσωπο την εμπορική ιδιότητα στην Ελλάδα δεν χρειάζεται να εγγραφεί σε κάποιο επιμελητήριο ή να κάνει δήλωση έναρξης εργασιών στην εφορία. Κατά το αντικειμενικό σύστημα, τα κεφαλαιουχικά (εμπορικά) νομικά πρόσωπα αποκτούν εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα με τη σύστασή τους ανεξάρτητα από τις πράξεις που ενεργούν και τους σκοπούς τους. Για την Ανώνυμη Εταιρεία, την Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης και την Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία, ο νόμος ορίζει ότι είναι εμπορικές, δηλαδή ότι έχουν την εμπορική ιδιότητα, α-κόμη και αν ο σκοπός τους δεν είναι η άσκηση εμπορικής επιχείρησης⁸. Για τα υπόλοιπα φυσικά ή νομικά πρόσωπα αποδεικνύεται (δικαστικά), με μάρτυρες και με τεκμήρια, εάν και κατά πόσον η εμπορία ασκείται (από κάποιον) κατά σύνηθες επάγγελμα.

Τέλεση πρωτότυπων εμπορικών πράξεων

Κατά το ουσιαστικό σύστημα, η τέλεση πρωτότυπων εμπορικών πράξεων προσδίδει την εμπορική ιδιότητα τόσο σε φυσικά όσο και σε νομικά πρόσωπα, εκτός και αν (τα νομικά πρόσωπα) την αποκτούν εκ του νόμου κατά το αντικειμενικό σύστημα. Ειδικά, η εμπορική ιδιότητα των Ομόρρυθμων και Ετερόρρυθμων Εταιρειών κρίνεται κατά το ουσιαστικό σύστημα, βάσει (του πραγματικού γεγονότος) της τέλεσης εμπορικών πράξεων, δηλαδή ερευνάται από τα δικαστήρια αν έχουν ως εταιρείες (καταστατικό και) πραγματικό σκοπό τους την τέλεση πρωτότυπων εμπορικών πράξεων.

Στα άρθρα 2 και 3 του Βασιλικού Διατάγματος 2/14.5.1835 αναφέρονται οι (πρωτότυπες) εμπορικές πράξεις που προσδίδουν την εμπορική ιδιότητα⁹ με αυτές εξομοιώνονται πλήρως (και ως προς τη συνέπεια της εμπορι-

⁸ Βλ. άρθρο 1 παράγραφος 2 του Νόμου 4548/2018 για τις Ανώνυμες Εταιρείες· άρθρο 3 παράγραφος 1 του Νόμου 3190/1955 για τις Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης· άρθρο 43 παράγραφος 1 του Νόμου 4072/2012 για τις Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες· άρθρο 15 παράγραφος 1 του Νόμου 4430/2016 για τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις.

κότητας) όσες πράξεις χρίζονται αναλογικά εμπορικές από τα δικαστήρια⁹. Δεν υπάρχει ελάχιστος (ή μέγιστος) αριθμός εμπορικών πράξεων που πρέπει να τελεστούν για να προσδώσουν σε κάποιον την εμπορική ιδιότητα. Εντούτοις, υπάρχουν (πρωτότυπες) εμπορικές πράξεις, όπως είναι οι πράξεις που σχετίζονται με τα αξιόγραφα της συναλλαγματικής, του γραμματίου εις διαταγήν και της επιταγής που δεν καθιστούν έμπορο όποιον τις διενεργεί, καθώς δεν αποτελούν βιοποριστική απασχόληση και ως εκ τούτου δεν μπορούν να στοιχειοθετήσουν (ένα) επάγγελμα. Επίσης, υπάρχουν οι (παράγωγες) εμπορικές πράξεις που χρίζονται εμπορικές ως συνδεόμενες στενά με τις (πρωτότυπες) εμπορικές πράξεις, αλλά δεν είναι σε θέση να προσδώσουν την εμπορική ιδιότητα σε όποιον τις διενεργεί. Όμως τη συνέπεια της εμπορικότητας αναπτύσσουν και οι (παράγωγες) εμπορικές πράξεις, όταν ως προπαρασκευαστικές πράξεις είναι απαραίτητες για την τέλεση πρωτότυπων εμπορικών πράξεων, όπως, για παράδειγμα, είναι η πρόσληψη υπαλλήλου για την άσκηση εμπορίας.

Κατά σύνηθες επάγγελμα

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του (Κώδικα) Εμπορικού Νόμου: «Έμποροι είναι όσοι μετέρχονται πράξεις εμπορικής και κύριον επάγγελμα έχουν την εμπορίαν». Εντούτοις, νομολογιακά πλέον γίνεται αποδεκτό ότι δεν είναι απαραίτητο η εμπορία να αποτελεί το κύριο ή το αποκλειστικό επάγγελμα του εμπορευόμενου, ώστε να του προσδώσει την εμπορική ιδιότητα· ούτε απαιτείται η εμπορία να γίνεται αδιαλείπτως. Επομένως, η τέλεση των εμπορικών πράξεων αρκεί να είναι περιοδική (θερινή εκμετάλλευση) ή παράλληλη με κάποιο άλλο επάγγελμα (καλλιτεχνία). Σε κάθε περίπτωση, η εμπορία συνίσταται σε μια σταθερή, επαναλαμβανομένη, οργανωμένη (εξωτερική) δραστηριότητα, που αποσκοπεί στον βιοπορισμό του εμπορευομένου. Αντιθέτως, όποιος ασκεί την εμπορία περιστασιακά ή με σκοπό την αναψυχή του (ως χόμπι) δεν αποκτά την εμπορική ιδιότητα, όπως επίσης δεν την αποκτά (και) όποιος εργάζεται για έναν έμπορο ή όποιος τυγχάνει αντιπρόσωπός του (και δεν είναι ο ίδιος έμπορος).

Αντίστοιχα, στα νομικά πρόσωπα η εμπορικότητα κρίνεται με βάση τον (καταστατικό και) πραγματικό σκοπό τους και όχι το σύνηθες επάγγελμα

⁹ Για παράδειγμα, οι πράξεις του αεροπορικού εμπορίου χρίζονται εμπορικές από τα δικαστήρια κατ' αναλογίαν των πράξεων του θαλάσσιου εμπορίου.

που μόνο τα φυσικά πρόσωπα μπορούν να έχουν και να ασκούν. Παρ' όλα αυτά, οι ομόρρυθμοι εταίροι Ομόρρυθμων και Ετερόρρυθμων Εταιρειών αποκτούν την εμπορική ιδιότητα συμμετέχοντας απλώς στην Ομόρρυθμη ή Ετερόρρυθμη Εταιρεία. Σε αντίθεση με τους ομόρρυθμους εταίρους, οι ετερόρρυθμοι εταίροι Ετερόρρυθμης Εταιρείας, όπως και οι διαχειριστές Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης και οι μέτοχοι ή τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου Ανώνυμης Εταιρείας, όπως και τα μέλη Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης, δεν γίνονται έμποροι εξαιτίας της συμμετοχής τους στα εταιρικά σχήματα.

Ένας καστανάς, ένας λαχειοπώλης, οποιοσδήποτε πλανόδιος μικροπωλήτης δεν αποκτά την εμπορική ιδιότητα –επομένως δεν μπορεί και να πτωχεύσει–, επειδή η συνυφασμένη με τη δραστηριότητά του κερδοφορία είναι εξαρχής περιορισμένη· ως εκ τούτου, αυτή η επαγγελματική δραστηριότητα θεωρείται (περισσότερο) αμειβόμενη εργασία.

Δεν αποκτούν επίσης την εμπορική ιδιότητα (κατά το ουσιαστικό και κατά το αντικειμενικό σύστημα) το δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και εκείνα τα νομικά πρόσωπα (ιδιωτικού δικαίου) τα οποία εκ του καταστατικού τους δεν μπορούν να έχουν κερδοσκοπικό σκοπό. Εξ ορισμού επομένως, τα σωματεία¹⁰ δεν είναι έμποροι, επειδή εκ του νόμου δεν επιτρέπεται να επιδιώκουν κερδοσκοπικούς σκοπούς. Το ίδιο ισχύει και για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, όπως και για τα ιδρύματα¹¹, που εξυπηρετούν ως επί το πλείστον κάποιον κοινωφελή σκοπό ή το δημόσιο συμφέρον.

Σε κάθε περίπτωση, η εμπορική ιδιότητα λήγει με την επερχόμενη φυσική ή δικαιοπρακτική ανικανότητα του εμπόρου. Τα φυσικά πρόσωπα χάνουν την εμπορική τους ιδιότητα όταν αποβιώσουν (άρθρο 35 ΑΚ) ή όταν κηρυχθούν σε δικαστική συμπαράσταση (άρθρο 1666 ΑΚ), ενώ τα κεφαλαιουχικά (εμπορικά) νομικά πρόσωπα τη χάνουν όταν (διαλυθούν και) εκκαθαριστούν.

¹⁰ Άρθρο 78 ΑΚ: «Ένωση προσώπων που επιδιώκει σκοπό μη κερδοσκοπικό αποκτά προσωπικότητα όταν εγγραφεί σε ειδικό δημόσιο βιβλίο (σωματείο) που τηρείται στο πρωτοδικείο της έδρας του. Για να συσταθεί σωματείο χρειάζονται είκοσι τουλάχιστον πρόσωπα».

¹¹ Άρθρο 108 ΑΚ: «Αν με ιδρυτική πράξη μια περιουσία ορίστηκε για να εξυπηρετηθεί ορισμένος σκοπός, το ίδρυμα αποκτά προσωπικότητα με διάταγμα που εγκρίνει τη σύστασή του».

Εφόσον ο έμπορος είναι φυσικό πρόσωπο και έχει αποκτήσει την εμπορική ιδιότητα κατά το ουσιαστικό σύστημα, όταν πάψει να ασκεί εμπορικές πράξεις κατά σύνηθες επάγγελμα ή, εφόσον είναι νομικό πρόσωπο, όταν απολέσει την προβλεπόμενη από τον νόμο εταιρική μορφή που του είχε προσδώσει την εμπορική ιδιότητα σύμφωνα με το αντικειμενικό σύστημα. Για παράδειγμα, μια Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης που έχει αποκτήσει την εμπορική ιδιότητα με τη νόμιμη σύστασή της κατά το αντικειμενικό σύστημα τη χάνει όταν μετατραπεί νόμιμα σε ετερόρρυθμη Εταιρεία και εφόσον κριθεί ότι δεν ασκεί εμπορικές πράξεις κατά σύνηθες επάγγελμα.

1.3.2 Εγγραφή εμπόρου στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο

Στην Ελλάδα όποιος αποκτήσει την εμπορική ιδιότητα εγγράφεται υποχρεωτικά στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ.) και στα (περιφερειακά) Επιμελητήρια¹².

Βάσει του άρθρου 2 του Νόμου 3419/2005, στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων (Κ.Ε.Ε.)¹³ συνίσταται Κεντρική Υπηρεσία Γ.Ε.ΜΗ., στην οποία πραγματοποιείται –διά της καταχώρισης και διά της διαδικτυακής δημοσίευσης– η εμπορική δημοσιότητα των φυσικών και νομικών προσώπων που ασχολούνται με το εμπόριο.¹⁴ Βάσει του άρθρου 1 του Νόμου 3419/2005, ορίζονται τα πρόσωπα και οι ενώσεις προσώπων τα οποία εγγράφονται υποχρεωτικά στο Γ.Ε.ΜΗ. Επίσης, ορίζονται τα πρόσωπα και οι ενώσεις προσώπων που εγγράφονται προαιρετικά ή εξαιρούνται της εγγραφής. Όποιος έχει έννομο συμφέρον μπορεί να επιτύχει δικαστικά εγγραφή, μεταβολή, διαγραφή ή άλλη καταχώριση στο Γ.Ε.ΜΗ., βάσει του άρθρου 12 του Νόμου 3419/2005.

1.3.3 Εμπορική κατοικία

Ο έμπορος έχει ειδική (επαγγελματική) κατοικία. Σύμφωνα με το άρθρο 51 ΑΚ, ο τόπος που ο έμπορος ασκεί το εμπορικό του επάγγελμα λογίζεται ως

¹² Βάσει του Νόμου 2081/1992, τα Επιμελητήρια ιδρύονται με Προεδρικό Διάταγμα, διαθέτουν διοικητική και διαχειριστική αυτοτέλεια, είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και λειτουργούν (ένα σε κάθε νομό) ως αμιγή (βιοτεχνικά ή επαγγελματικά) ή ως μεικτά. Σε γενικές γραμμές, τα Επιμελητήρια έχουν ως σκοπό τους την προστασία και την ανάπτυξη της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και των επαγγελματιών· προβαίνουν δε στις αναγκαίες ενέργειες για την τήρηση του Γ.Ε.ΜΗ.

¹³ Βλ. άρθρο 5 του Νόμου 2081/1992.

¹⁴ Βλ. άρθρο 16 του Νόμου 3419/2005.

επαγγελματική του κατοικία¹⁵. Έτσι η επαγγελματική εγκατάσταση του εμπόρου ο οποίος είναι οφειλέτης σε μια εμπορική συναλλαγή ορίζεται ως τόπος παροχής¹⁶. Αντίστοιχα, εάν η παροχή μιας εμπορικής δικαιοπραξίας είναι χρηματική, σε περίπτωση αμφιβολίας καταβάλλεται στην επαγγελματική κατοικία του δανειστή ο οποίος είναι έμπορος¹⁷.

1.3.4 Εμπορικά βιβλία

Κάθε έμπορος υποχρεούται να τηρεί εμπορικά βιβλία¹⁸. Μολονότι τα εμπορικά βιβλία θεωρούνται ιδιωτικά έγγραφα, εφόσον έχουν συνταχθεί νομίμως, αναπτύσσουν ειδικά μεταξύ εμπόρων, σύμφωνα με το άρθρο 448 ΚΠολΔ, κατά παρέκκλιση του άρθρου 445 ΚΠολΔ, πλήρη αποδεικτική δύναμη (και ως προς το μέγεθος αλλά και ως προς την ύπαρξη απαιτήσεως) υπέρ του εμπόρου που τα τηρεί, επιδεχόμενα ανταποδείξεως.

¹⁵ Άρθρο 51 ΑΚ: «Το πρόσωπο έχει κατοικία τον τόπο της κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του. Κανένας δεν μπορεί να έχει συγχρόνως περισσότερες από μία κατοικίες. Για τις υποθέσεις που αναφέρονται στην άσκηση του επαγγέλματος λογίζεται ως ειδική κατοικία του προσώπου ο τόπος όπου ασκεί το επάγγελμά του».

¹⁶ Άρθρο 320 ΑΚ: «Αν ο τόπος της παροχής δεν συνάγεται ούτε από τη δικαιοπραξία ούτε από τις περιστάσεις και ιδίως από τη φύση της ενοχικής σχέσης, η παροχή καταβάλλεται στον τόπο όπου ο οφειλέτης είχε την κατοικία του κατά τη γένεση της ενοχής. Αν η υποχρέωση προέρχεται από την άσκηση του επαγγέλματος του οφειλέτη, αντί για τον τόπο της κατοικίας ισχύει ο τόπος της επαγγελματικής του εγκατάστασης».

¹⁷ Άρθρο 321 ΑΚ: «Αν η παροχή είναι χρηματική, σε περίπτωση αμφιβολίας ο οφειλέτης πρέπει να την καταβάλει στον τόπο όπου ο δανειστής έχει την κατοικία του κατά το χρόνο της καταβολής. Αν η απαίτηση προέρχεται από την άσκηση του επαγγέλματος του δανειστή, αντί για τον τόπο της κατοικίας ισχύει ο τόπος της επαγγελματικής του εγκατάστασης».

¹⁸ Άρθρο 8 του (Κώδικα) Εμπορικού Νόμου: «Πας έμπορος, εκτός των άλλων βιβλίων τα οποία είναι μεν εν χρήσει εις το εμπόριον, αλλ' όχι και απαραίτητως αναγκαία, οφείλει να έχη έν βιβλίον ονομαζόμενον ημερολόγιον, παριστάνον αφ' ημέρας εις ημέραν την περιουσίαν και τα χρέη του, τας εμπορικής του εργασίας, τας συναλλαγματικές του διαπραγματεύσεις, τας αποδοχάς ή οπισθογραφήσεις, και εν γένει παν ό,τι λαμβάνει ή πληρώνει εφ' οιωδήποτε λόγω, και φανερώνον κατά μήνα το ποσόν της οικιακής του δαπάνης. Χρεωστεί να θέτη εις φάκελλον τας οποίας λαμβάνει επιστολάς και να αντιγράφη εις βιβλίον όσας αποστέλλει»· άρθρο 9 του (Κώδικα) Εμπορικού Νόμου: «Χρεωστεί να κάμνη κατ' έτος ιδιόγραφον απογραφών των κινητών και ακινήτων πραγμάτων του και της περιουσίας και του χρέους του και να την αντιγράφη κατ' έτος εις ειδικόν επί τούτου βιβλίον».

Στις οριζόμενες στον νόμο περιπτώσεις (κληρονομική διαδοχή, κοινωνία, λύση εταιρείας, πτώχευση), γίνεται ανακοίνωση/γνωστοποίηση του συνόλου των εμπορικών βιβλίων σε όποιον έχει έννομο συμφέρον στο πλαίσιο μιας δίκης ή εξωδίκως¹⁹, ενώ δικαζόμενης μιας υπόθεσης μπορεί να οριστεί η εμφάνιση μέρους (ή αντιγράφων) των εμπορικών βιβλίων για οποιονδήποτε λόγο²⁰. Να ληφθεί υπόψη ότι η τήρηση των υποχρεωτικών εμπορικών βιβλίων δεν απαλλάσσει τον έμπορο από την υποχρέωση τήρησης βιβλίων κατά τη φορολογική νομοθεσία: αντίθετα με τα φορολογικά βιβλία, καλύπτεται πλήρως η υποχρέωση τήρησης των εμπορικών βιβλίων εφόσον αυτά έχουν το ίδιο περιεχόμενο.

1.3.5 Εμπορικές αξιώσεις

Δυνάμει του νόμου οι απαιτήσεις ενός εμπόρου (από εμπορική αιτία) που δημιουργούνται στο πλαίσιο μιας αμφιμερώς²¹ εμπορικής πράξης (ή ενός αλληλόχρεου λογαριασμού) είναι τοκοφόρες από την ημέρα που το χρέος έγινε απαιτητό²² (ή από την ημέρα που ο αλληλόχρεος λογαριασμός έκλεισε²³), χω-

¹⁹ Άρθρο 14 του (Κώδικα) Εμπορικού Νόμου: «Το δικαστήριο δεν δύναται να διατάξει την ενώπιον αυτού εμφάνισιν των βιβλίων και των απογραφών, ειμή οσάκις πρόκειται περί κληρονομίας, κοινότητος υπάρχοντων, διαλύσεως εταιρίας, και εν περιπτώσει πτωχεύσεως»· άρθρο 15 του (Κώδικα) Εμπορικού Νόμου: «Διαδικαζομένης τινός υποθέσεως, ο δικαστής δύναται και αυτεπαγγέλτως να διατάξη την εμφάνισιν των βιβλίων, διά να λάβη αντίγραφα των αφορώντων την δικαζομένην υπόθεσιν χωρίων».

²⁰ Βλ. άρθρο 902 ΑΚ και άρθρο 450 ΚΠολΔ.

²¹ Επισημαίνεται ότι κρίνεται κατά περίπτωση εάν μια πρωτότυπη εμπορική πράξη είναι αμφιμερής (οπότε οι έννομες συνέπειες της εμπορικότητας αφορούν όλα τα μέρη της) ή είναι ετερομερής (οπότε οι έννομες συνέπειες της εμπορικότητας αφορούν ένα μόνο μέρος της).

²² Βάσει του άρθρου 111 ΕισΝΑΚ, οι έμποροι έχουν δικαίωμα για τις μεταξύ τους απαιτήσεις από εμπορική (και για τους δύο) αιτία να αξιώσουν τόκο από την ημέρα που το χρέος έγινε απαιτητό, ενώ δεν μπορούν να ζητηθούν και τόκοι τόκων.

²³ Άρθρο 112 ΕισΝΑΚ: «Αν υπάρχει αλληλόχρεος λογαριασμός μεταξύ προσώπων το ένα τουλάχιστον από τα οποία είναι έμπορος, από την ημέρα που ο λογαριασμός αυτός έκλεισε, το κατάλοιπο είναι αυτοδικαίως τοκοφόρο, έστω κι αν ο λογαριασμός περιέχει κονδύλια από τόκο που οφείλεται για διάστημα μικρότερο από ένα έτος. Ο αλληλόχρεος λογαριασμός κλείνει περιοδικά κάθε εξάμηνο, εκτός αν συμφωνήθηκε διαφορετικά, όχι όμως και σε διαστήματα μικρότερα από ένα τρίμηνο. Καθένα από τα μέρη μπορεί οποτεδήποτε, με καταγγελία του, να θεωρήσει ότι ο λογαριασμός έκλεισε οριστικά, οπότε ο δικαιούχος του καταλοίπου έχει δικαίωμα να το απαιτήσει αμέσως».

ρίς να απαιτείται όχληση ή άσκηση αγωγής εκ μέρους του εμπόρου κατά παρέκκλιση του άρθρου 340ΑΚ και του άρθρου 345ΑΚ.

Σε γενικές γραμμές, οι αξιώσεις του εμπόρου (από εμπορική αιτία) παραγράφονται σε πέντε χρόνια²⁴. Επίσης, δεν προβλέπεται πλέον η προσωπική κράτηση του έχοντος την εμπορική ιδιότητα για οφειλές του από εμπορικές συναλλαγές. Βάσει του Νόμου 3994/20111 (και του Νόμου 4335/2015), η πρόβλεψη της διάταξης του άρθρου 1047 ΚΠολΔ ότι διατάσσεται προσωπική κράτηση και κατά εμπόρων για εμπορικές απαιτήσεις καταργήθηκε· πλέον κατά τη γενική πρόβλεψη του άρθρου 1047 ΚΠολΔ, η προσωπική κράτηση διατάσσεται (μόνο) για απαιτήσεις από αδικοπραξία.

²⁴ Βλ. άρθρο 250ΑΚ.

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Το έργο του Γεράσιμου Θεοδόση *Εμπορικό Δίκαιο – Νόμος και Πράξη* είναι μια καινοτόμα παρουσίαση του εμπορικού δικαίου, βασισμένη στην κείμενη νομοθεσία. Καθιστώντας εύληπτους και εύχρηστους τους εμπορικούς νόμους, αποτελεί το απαραίτητο βοήθημα για τον φοιτητή που εξετάζεται στο μάθημα του εμπορικού δικαίου, αλλά και για τον ιδιώτη που έχει ή πρόκειται να αποκτήσει την εμπορική ιδιότητα.

Δομημένο πάνω στους πυλώνες της εμπορικής νομοθεσίας και ακολουθώντας τους σκοπούς της, το βιβλίο παρέχει με ευσύνοπτο τρόπο τη γνώση δικαίου για το εμπόριο, την εμπορική και βιομηχανική ιδιοκτησία, τα εμπορικά αξιόγραφα, τις εμπορικές εταιρίες και την εμπορική πτώχευση. Μέσα από τις σελίδες του γίνεται κατανοητή η απαιτούμενη διαφάνεια, συντομία και απλοποίηση των εμπορικών συναλλαγών· πραγματώνεται η ασφάλεια δικαίου και η ισοκυρία μεταξύ των εμπόρων και ενδυναμώνεται η προστασία του επιχειρηματία-εμπόρου, αλλά και του καταναλωτή-πολίτη. Με πληρότητα και σαφήνεια συμπληρώνεται η πρόσφατη αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου των ανωνύμων εταιριών και των εταιριών περιορισμένης ευθύνης και παρουσιάζονται για πρώτη φορά ως εταιρικός τύπος της κοινωνικής οικονομίας οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

Ο συγγραφέας

Photo: Olympia Omeraki

Ο Γεράσιμος Θεοδόσης γεννήθηκε στην Πάτρα το 1962, σπούδασε νομικά στην Αθήνα και είναι Διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης. Δικηγορεί, γράφει και διδάσκει.

 **ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ**

Δομοκού 4, Σταθμός Λαρίσης, 10440 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 210-5237635
info@klidarithmos.gr www.klidarithmos.gr
www.facebook.com/klidarithmos.gr

ISBN 978-960-461-893-4

